

Příloha 6: Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Fakulta	Právnická fakulta MU
Habilitační obor	Teorie práva
Uchazeč	JUDr. Mgr. Martin Škop, Ph.D.
Pracoviště	Právnická fakulta MU, katedra teorie práva
Habilitační práce	Hledání příběhu. Narativní obrat v právu.
Oponent	Prof. JUDr. Pavel Holländer, DrSc.

1. JUDr. Mgr. Martin Škop Ph.D., je ve vědomí odborné veřejnosti spojován se svými pracemi, týkajícími se problematiky právní postmoderny, vztahu umění a práva, právní symboliky a právního jazyka, interpretace práva – připomínám na tomto místě jeho monografie publikované v nakl. Masarykovy univerzity „*Právo a násilí : vybrané teorie vztahu práva a násilí*“ (2006), „*Právo v postmoderní situaci*“ (2008) či „*Právo a vášeň: Jazyk, příběh, interpretace*“ (2011), jakož i řadu studií, z nichž některé uveřejnil i v zahraničí (M. Myška, T. Smejkalová, J. Šavelka, M. Škop, Creative Commons and Grand Challenge to Make Legal Language Simple. In M. Palmirani, U. Pagallo, P. Casanovas, G. Sartor. *AI Approaches to the Complexity of Legal Systems. Models and Ethical Challenges for Legal Systems, Legal Language and Legal Ontologies, Argumentation and Software Agents*. Berlin, Heidelberg, New York: Springer, 2012. M. Škop, Arbitrariness of the legal system. In *The Fundamental Concepts and the Systematization of Law (FCASL), JURIX 2011, Vienna*. 2011). Oponovaná habilitační práce výrazně na tyto práce předchozí navazuje, je výsledkem systematického, dlouhodobého zájmu habilitanta o problematiku literární povahy práva. V úvodu habilitace Dr. Škop formuluje její základní vědecký cíl: Je jím snaha rozšířit právně-teoretické vnímání práva jako jazykového fenoménu, tj. fenoménu, jenž není uchopitelný mimo kulturní kontext – slovy autora: „Jde o to, že lidé se mohou začít chovat, jako by ke změně došlo, i když se bude jednat pouze o změnu v jejich abstraktním myšlenkovém systému a nikoli o skutečnou změnu prostředí. Právě myšlenkové změny jsou tím, co je důležité pro tuto práci.“ (s. 11). Širší kontext vnímání práva je pro habilitanta východiskem k úsilí „nabídnout alternativní pohled na zažitě způsoby, kterými se realizuje a interpretuje právní text ... celá tato práce se soustředí na některé alternativní způsoby interpretace práva, tedy způsoby, jakými lze právní interpretaci spojit s literární interpretací.“ (s. 11-12).
2. Oponovaná práce je metodologicky koncipovaná zajímavým způsobem. Spojuje v sobě právně-teoretický, obecně filosofický a obecně sociologický přístup. Autor pojímá právo jako literární jev, z čehož pak plyne i pozornost směřovaná k teoretickému proudu „právo a literatura“. Je-li tento právně-teoretický proud stavěn do protikladu k „Law and economics“, je tato skutečnost habilitantem vnímána jako projev stereotypu binárního vnímání světa (s. 19). V dalším pak kolega Škop provází čtenáře zrodem a vývojem úvah věnovaných vztahu práva a literatury. Vedle kultivování práva a právníků, kultivování schopnosti číst a psát právní texty (též s. 44), literatura dle něj ovlivňuje právní imaginaci (s. 25). V závěru práce se věnuje pak i průnikům hudby, divadla či filmu a práva (s. 173). Dalo by se tedy s autorem říct, že normotvorba představuje fenomény reprezentace,

symbolismu a ideologie, interpretace pak imaginaci (s. 26 a násl.). Argumentuje-li pak v dalším v neprospěch konceptu racionální tvorby práva (racionálního právotvůrce, zákonodárce) – s. 28, nutno z pohledu oponenta poznamenat, že jde o koncepci, jejíž cílem je nabídnout při interpretaci a aplikaci práva nástroj jeho aposterioriho pořádání v bezrozporný, obsahově konzistentní celek (viz kupř. nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 41/02).

Imaginace představuje pro habilitanta klíčový pojem: „Bez imaginace se každá profese stává uzavřenou a nedokáže podchytit právě ty prvky, které jsou konvenčnímu empirickému pohledu skryté.“ (s. 35) Ano, imaginace „dokáže akceptovat rozpory a nejistotu ... v právním myšlení ... dokáže porozumět rozporům, se kterými logická metoda nedokáže pracovat“ (s. 35), avšak rozporné právo ztrácí ve vztahu ke svému účelu smysl (viz kupř. Weinbergrovu tezi, dle níž postulát bezrozpornosti je silnější než postulát hierarchie právních norem) – při interpretaci nevystačíme s porozuměním rozporů, nutně rozpor musíme vyřešit! Skutečností – skutečností postmoderní doby – se ale stává jev dekonstrukce práva, přítomnosti sporu v právu a absence instrumentária k jeho vyřešení (viz kupř. P. Holländer, *Soumrak moderního státu*. Právník, č. 1, 2013, s. 15-15, 21-26). Důležitý závěr činí autor v analýze imaginace pro interpretaci práva – bez kontextu se pochopení útržku, zlomku textu jeví trivializací (s. 39). Klade důraz na Foucaultovu myšlenku o oddělení slov a věcí (s. 47) – tento Foucaultův postřeh v právním diskursu – jenž je předmětem následující autorovy analýzy – nabývá na významu v případě oddělení právního pojmu (termínu) a jeho účelu.

Jakkoli současně postmoderní, je habilitantův pohled na právní teorii při vymezení jejího předmětu tradiční: „Těžiště právní nauky se jednoznačně nachází v interpretaci.“ (s. 72) Jeho úvahy jsou hledáním podílu autora a adresáta normativního textu na výsledku – nalézání jeho významu a tomu odpovídajícímu jednání. To, že nalézá analogie v interpretaci práva a literatury (s. 83) není náhodou: Savignyho interpretační kánon se utvářel v rámci spolupráce i přátelství s autory moderní germanistiky, bratry Grimmovými. Konečně, odkaz na literaturu v odůvodněních soudních rozhodnutí může mít kromě interpretační funkce i funkci explanační. Ústavní soud tak kupř. v nálezu sp. zn. III. ÚS 150/99 na okraj odůvodnění ústavní stížností napadeného soudního rozhodnutí uvedl, že se v něm jedná „o sofistikovanější analogii známého principu, obsaženého ve slavném románu Josepha Hellera Hlava 22“, resp. v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 25/06 sarkasticky konstatoval: „Srovnáním Ministerstvem vnitra napadených ustanovení obecně závazné vyhlášky města Ostrova, Požárního řádu města Ostrova, s metodickým doporučením téhož ministerstva k vydání požárních řádů obcí lze pak dospět k závěru, že dikce čl. 6 odst. 5 předmětné vyhlášky je identická s dikcí čl. 6 odst. 4 uvedeného metodického doporučení. Ústavní soud je tím v dané věci konfrontován s případem, v němž návrhovátelem metodickým doporučením usměrňuje normotvornou aktivitu obcí v oblasti jejich samostatné působnosti. Pokud je ovšem doporučení akceptováno a promítnuto do textu konkrétní obecně závazné vyhlášky, navrhuje její zrušení pro rozpor s ústavním pořádkem a zákony. Ministerstvo vnitra tím vytváří situaci, jež ukazuje, že absurdní svět románů Franze Kafky či Georga Orwella, divadelních her Samuela Becketta či Eugena Ionesca nemusí být a není toliko fikcí, nýbrž začasť je i životní realitou.“

Mez hermeneutické aktivity adresáta pak habilitant nespátřuje v textu samotném (jak je to obvyklé v teorii práva – viz kupř. M. Klatt, *Theorie der Wortlautgrenze. Semantische Normativität in der juristischen Argumentation*. Baden-Baden 2004; M. Klatt, *Die Wortlautgrenze*. In: *Recht verhandeln. Argumentieren, Begründen und Entscheiden im Diskurs des Rechts*. Hrsg. K.D. Lerch, Berlin 2005), nýbrž v její akceptování komunitou (komunitou právní). Konfrontuje-li teze Benjaminovy a Barthesové, kloní se k optimističtějšímu náhledu na narativní potenciál práva (s. 112). Zmiňuje-li okolnost, že

narativní styl je typický spíše pro nalézací soudní instance (s. 132), vysvětlení je prosté: jejím úkolem je soustředit se na otázky faktuální (skutkové), kým přezkumná instance se koncentruje v míře větší na otázky právní. Právo pro habilitanta představuje narativní příběh nikoli v jednotlivostech, nýbrž i v jeho idejích a tezích (v mýtech a velkých vyprávěních). Současnost je pak – v návaznosti na základní teze postmoderní filosofie – koncem velkých vyprávění (s. 148). Nutně v úvahách postupuje ke kategorii dekonstrukce, jež pro něj představuje nejen opuštění předchozích významů, nýbrž i nové hledání (s. 154).

3. Ve filosofii práva je přítomno několik přístupů, odvislých od pozice právního filosofa. První reprezentují extraneové, zejména obecní filosofové (kupř. Foucault či Derrida), druhý pak filosofové-právníci, jež se rovněž výrazně liší spojením praktických zkušeností a filosofických hledání, jakož i propojením dílčí právnické orientace a právně-filosofického bádání (kupř. spojení civilistiky a právní teorie – kupř. Savigny či Jhering, trestního práva a právní teorie – kupř. Radbruch nebo Kaufmann, veřejného práva, zejména pak ústavního a právní teorie, kupř. Weyr, Kelsen, či Alexy, anebo výlučnou právně-teoretickou orientací – kupř. Dreier nebo Raz). Každý z těchto přístupů má své opodstatnění a každý přináší svůj specifický pohled na právo. Habilitant – předurčen i svým vzděláním – tenduje ke spojení obou zmíněných přístupů. Jeho habilitační práce přináší postřehy typické pro filosofujícího extranea a propojuje je z erudicí právního teoretika. Jejím základním přínosem je argumentace ve prospěch širšího, kontextuálního vnímání práva. K právně typickému přístupu hermeneutickému k interpretaci práva nabízí doplnění i inspiraci v poohlédnutí do světa literatury, hudby, dramatu a filmu.

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce

1. Jak by bylo lze formulovat vazbu mezi dvěma následujícími směry právně-teoretického uvažování: právem a literaturou a právní hermeneutikou?
2. Právně-dogmatické systémy jsou součástí velkých příběhů kultur, v některých dobách stály přítom svoji jazykovou podobou blíže literárnímu žánru, než tomu bylo v dobách jiných (kupř. Saské zrcadlo). V současnosti jazyková podoba práva vyvolává začasť – a to i u politiků – pouze nezadržitelný smích plynoucí z jeho absurdnosti – připojují na tomto místě parlamentní vystoupení švýcarského ministra zemědělství (http://www.youtube.com/watch?v=E5agWxzWTsc&feature=player_embedded). Lze vystopovat momenty, jež ovlivňují literární podobu právního jazyka?

Závěr

Habilitační práce JUDr. Mgr. Martina Škopa, Ph.D., je mimořádně informačně bohatá, koncipovaná uceleným metodologickým přístupem, obsahuje kritické a programové teze. Z jejího pozitivního hodnocení plyne i celkový závěr posudku: konstatuji, že oponovaná habilitační práce JUDr. Mgr. Martina Škopa, Ph.D., „Hledání příběhu. Narativní obrat v právu,“ **splňuje** požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru teorie práva.

V Brně, dne 11. března 2013

Prof. JUDr. Pavel Holländer, DrSc.